

84(2Pcc=E8p)G
13 268

זיסי ווייצמאן

אַ פֿריילעכער רעגן

לידער

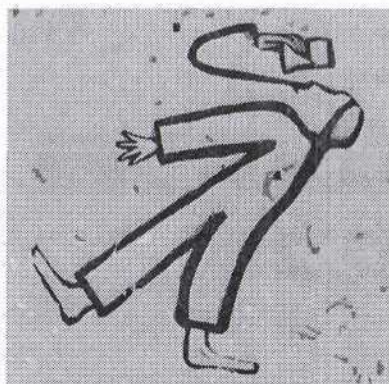

ביבליאטעק פון דער היינטיגער יידישער ליטעראטור

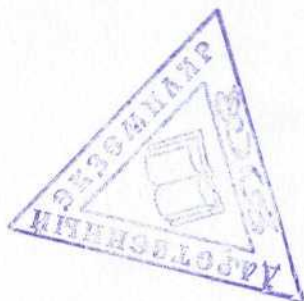
84(2Poc-Esp)6-5

B 268

זיסו ווייזמאן / א פריילעכער רעגן

ביבליאטעק פון דער הינטשייטיקער יידישער ליטעראטור

3

Биробиджанская областная
научная библиотека
им. Шолом-Алейхема
СЕКТОР НАЦИОНАЛЬНО-
КРАЕВЕДЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

הרשות הלאומית לתרבות היידיש
נאציאנאלע אינסטיטוט פאר יידישער קולטור

13275-May

Zisi Weytzman

זיסִי וַיִּצְמַן

A freylekher regn

גשם שִׁמְח

Poems

שִׁירִים

אַלע רעכט געהערן דעם מחבר

Copyright©Zisi Weytzman 2016

כל הזכויות שמורות למחבר

רעדקאַלעגיע פֿון דער

”ביבליאטעק פֿון דער היינטצייטיקער ייִדישער ליטעראַטור”

וועלוול טשערנין

לעאָניד שקאַלניק

מיכאל פֿעלזענבאָם

דבֿ־בער קערלער

צוגעגרייט צום דרוק – דפוס שחקי

דאָס בוך גייט אַרויס מיט דער הילף פֿון

נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור

Printed in Israel, 2016

נדפס בישראל, תשע״ו

זיסוי ווייזמאן

אַ פֿריילעכער רעגן

לידער

תל-אָבֿיבֿ

תשע"ו – 2016

זיסי ווייצמאן איז געבוירן געוואָרן אין בעליץ, מאָלדאָווע אין 1946.
ער האָט זיך געלערנט אין אַ מיליטערישער בוישול. אַ סך יאָרן
האָט ער געדינט ווי אַן אָפּיציר פֿונעם סאָוועטישן אייזנבאַן־מיליטער
אויפֿן ווייטן מזרח פֿונעם ראַטן־פֿאַרבאַנד.

דעביטירט מיט לידער אויף די שפּאַלטן פֿונעם מאָסקווער זשורנאַל "סאָוועטיש היימלאַנד" אין 1971. בעת זײַן מיליטער־דינסט אויפֿן ווייטן מיזרח האָט ער פֿאַרקניפט ענגע באַציונגען מיט דער רעדאַקציע פֿון דער צײַטונג "ביראַבידזשאַנער שטערן". אַ סך זײַנע לידער זײַנען געוידמעט דער ייִדישער אויטאָנאָמער געגנט. אין 1986 האָט מען זיסי ווייצמאַנען איבערגעפֿירט דינען אין דער שטאַט סאַמאַרע בײַ דער וואַלגע. דאָרט האָט ער גענומען אַן אַקטיוון אַנטייל אינעם שאַפֿן די אַרטיקע ייִדישע קולטור־געזעלשאַפֿט "תרבות לעם", ער איז געווען דער שטעלפֿאַרטערטער פֿונעם רעדאַקטאָר פֿון דער סאַמאַרער רוסיש־שפּראַכיקער ייִדישער צײַטונג "תרבות", ווי אויך אַנגעפֿירט מיט דער ייִדישער רעדאַקציע פֿון דער אַרטיקער ראַדיאָ־סטאַנציע "ראַדיאָ 7". זיסי ווייצמאַנס לידער האָבן זיך געדרוקט אין קעשענעווער "אונזער קול", ניר יאַרקער "פֿאַרווערטס", ירושלימער "קינד־און־קייט". עטלעכע זײַנע לידער זײַנען דערשינען אין עקיבֿא נופֿס העברעיִשע איבערזעצונגען אויף די שפּאַלטן פֿון דער תּל־אַבֿיבֿער וואַכנשריפֿט "זו הדרך". אין 1992 איז אין סאַמאַרע דערשינען זײַן לידער־זאַמלונג "לחיים" אין לעאַניד שקאַלניקס איבערזעצונג אין רוסיש. זיסי ווייצמאַן איז עולה געווען אין ישראל אין 2007, פֿון דעמאָלט אַן וווינט ער אין באַר־שבע.

אינהאלט

- דער שליפער 9
די דאָזיקע ליד איך האָב ערגעץ געזעצט 10
אַ געשפרעך 11
די חתונה 12
זוניק און קיל 13
דער טייך סעלעמדזשאַ 14
פריילעך און מונטער 15
ביראָכידזשאַנער בלומען 16
קינדערליד 17
אַ פייגעלע 18
אַ בריוועלע דעם זיידן 19
אַ לידעלע 20
עס שיט אַ שניי 21
און אויב צומאָל 22
מיכאַעלס 23
לאַמיר אַלע 24
ס'איז גוט אויף דער וועלט 25
געזעגענונג 26
ניין, כ'בין נישט דאָך קיכאַט 27
אויב דו וועסט פֿרעגן, צו וואָס איך לעב אויף דער וועלט
28
אין דער מאָדנער וועלט אַזאַ מעשה קומט פֿאַר 29
נן, איז וואָס זשע, אַז ס'איז ביטער 30
לאַמיר זאָגן דעם אמת 31
זאָגט דער רבונר-של-עולם 32

ווי אזוי דיר דערקלערן, זונעניו 33

- 34 א שטעכלער
35 פרימעווארא
36 ס'איז עפעס א ביסעלע מאַדנע
37 דער שייטער
39 רעגן־בויגן
40 א שניי אין מאַרט
41 קומט!
42 צום טרומייטער
43 מיין האַרץ
44 מאַמע־לשון
45 אַ דערמאָנונג
46 אין מינע קאַנטן
47 אויפֿן שליאַך גערוימען
48 פאַרלאָז מיר ניט
49 דער ליץ
50 עס טראָגט מיין זכרון
51 צום לייענער
52 ווען סע שטאַרבט אָפּ אַ בוימ
53 דעם טאַטנס ניגון
55 ניין, כ'בין ניט דאָן־קיכאַט
56 שעקספירן וועלן נאָך קומען
57 לעאָניד שקאַלניק "זיסי ווייצמאַנס ייִדישע אַרץ־מעטיק"

דער שלײַפֿער

מיין אלטיטשקער שלײַפֿער,
דו, מיסטער פֿון פֿייער,
דו ביסט, ווי אַ זכר
פֿון קינדהייט מיר טײַער.
איך האָב זיך פֿאַרבענקט
נאָך דיין קונציקער ראָד,
און כ׳האַף, אַז ביז איצטער
נאָך פֿונקען זי האָט...

עס האָט מיך דער אלטיטשקער
שלײַפֿער דערהערט,
און ס׳האַט זיך אַ דריי געטאָן
ווידער די ערד.

דאָס רעדעלע דרייט זיך,
און פֿונקען זיך שיטן -
אַ פֿריילעכער רעגן,
און איך בין אין מיטן.

דאָס רעדעלע דרייט זיך,
און בלוי איז דער רוים,
עס האָט אומגעקערט זיך
מיין קינדערשער טרוים.
אין טײַגע, ביי טײַכן
פֿאַרשוונדן די קעלט.
צו מיר איז קיין גלײַכער
ניטאָ אויף דער וועלט.

* * *

די דאָזיקע ליד האָב איך ערגעץ געהערט.
ס'קאָן זײַן, אַז נאָך אין די קינדעריאָרן
כ'האָב זי אויפֿגעהויבן פֿון דער ערד
און פֿון דעמאָלט כ'בין גליקלעך געוואָרן.

די דאָזיקע ליד איך האָב ערגעץ געהערט.
ס'קאָן זײַן, אין דער צײַט פֿון די ווינטן האַרבע
איך האָב פשוט באַנומען איר ווערט
און באַהאַלטן טיף אין האַרצן.

מיט איר סע סטראַשעט מיך ניט די קעלט,
ניט די היץ, ניט דער רעגן געבענטשטער.
די דאָזיקע ליד איך האָב ערגעץ געהערט.
הערט אויס זי אויך, איך בעט אײַך, מענטשן.

א געשפרעך

- חבֿר פֿאַלקאָוויק, חבֿר פֿאַלקאָוויק,
פֿון וואָנען איר שטאַמט? פֿון בערדיטשעוו, פֿון קאָוונע?
זייט מוחל, איך בעט, פֿאַר דער דאָזיקער קשיא -
נאָר די אויגן בײַ אײַך - ווי צוויי שוואַרצינקע קאַרשן,
די האָר - פֿונקט ווי מײַנע, די נאָז - ווי בײַ מיר...
שטיל דער פֿאַלקאָוויק פֿאַרמאַכט האָט די טיר...

ער רייכערט, פֿאַרקלערט, גאָר אַ פֿילטער־ציגניער:
"זאָג, קודם־כל, לײטענאַנט, דו מײַן טײַערער", -
אויף מאַמע־לשון מיט מילדקייט און חן, -
"ווי איז אונדזער געבענטשטע היים?"

די חתונה

די חתונה האָט געברויזט, ווי ביר,
אין דער פֿרי איז צום סוף געקומען.
דאָרף מען מאַכן דעם חשבון מיר,
וואָס האָט יעדער פֿון איר באַקומען.

אַ שיינעם טיש - דעם עולם געשטעלט,
אומרו - די שכנים, קינאה - די שונאים,
דער אַלטער מאַמעניו מיינער - אַ פֿרייד,
אַ בכבודיק אָרט - די שדכנים.

דעם, ווער עס טרינקט - אַ ים פֿון וויין,
דעם, ווער עס טאַנצט - פֿון "פֿריילעכס" אַ שטורעם...
אַבער מיר, חבֿרה, - אַ יונגע ווייב.
מער פֿון אַלע האָב איך באַקומען!

1969

זוניק און קיל

דו ביסט גערעכט: ס'איז געקומען דער אָסיען.
אוי, דו ביסט גערעכט: ס'איז אַוועק שוין דער זומער...
מיט גאַלדענער שיין די שטאָט איז באַגאַסן,
און ס'שמעקן די גאַסן מיט פירות און בלומען.

צייט, ווען עס שורשען די רויטלעכע בלעטער,
ווען ס'הענגען די פֿרוכטן, ווי גאַלדענע בעכערס,
און זוניק און קיל איז דער זיידענער וועטער,
און ס'לייגט זיך דער פֿריטוי אויף גראַז און אויף דעכער.

נאָר ס'זינקט נאָך פֿון זומער אין האַרצן דער טומל,
כאַטש ס'ברענען די ביימער אין האַרבסטיקן פֿייער.
יא, יא, ביסט גערעכט: ס'איז אַוועק שוין דער זומער.
אַוועק איז דער זומער, און דאָך איז ער טייער.

דער טייך סעלעמדזשאַ

סאָסנעס און סאָפקעס, באַרויקט זיך, שאַ! -
די קרייז גייט אויף דער סעלעמדזשאַ.
פֿון דרום און מיזרח, פֿאַרנט און הינטן
באַלעבאַטעווען וואַרעמע ווינטן.

דער רושיקער טייך - ווייס איך וויפֿל מעת־לעתן
רייסט זיך פֿון זיינע פֿאַרפֿרוירענע געסטן.
מיט כעס און מיט צאָרן, מיט ווילדקייט און תעבָה
יאָגט סעלעמדזשאַ דורך דער אייביקער טייגע.

איך שטייט אויפֿן ברעג אין דער לויטערקייט פֿריער,
מיט אַברים מיט אַלע איך פֿיל שוין דעם פֿרילינג.
דער וואַלד איז נאָך גרוי, נאָר, צו סאָפקעס געטוליעט,
שפּראַצט אומדערוואַרט פֿיאַלעט דער באַגולניק.

אַ מאַדנע מלאַכה פֿאַראַן ביי דעם פֿרילינג -
צעברעכן דאָס אייז, פֿון דער זון זיין אַ צווילינג,
זיך נעמען אַ מאָס ביי די רחבֿותן פֿרייע,
פֿאַרעקשנט די ליכטיקע וועלטן באַגנייען,
און פֿלוצעם אין גרויען, ווי ס'איז, אינדערוואָכן
אַ ווייז טאָן דעם זוניקן שטראַל פֿון בטחון...

פֿריילעך און מונטער

הײַנט איז בײַ מיר מיטן פֿרילינג אַ קנאַסמאַל,
דער שניי רינט אַראָפּ פֿון דער ערד אַן אַ תּרוץ,
ווי פּאַפּשויען געפּראָזשעטע קנאַקן די קנאַספּן,
און מע צערברעכט דאָ אַ זוניקן טעלער.

די שערבן די ליכטיקע פֿאַלן אַראָפּ
אויף קעפּ פֿון די ביימער־מחותנים,
אויף פֿייגל און אויך אויף מײַן היציקן קאַפּ
און אויף מײַן בעסאַראַבער פנים.

דאָ אויף דער ערד שפּאַן איך מונטער און פֿריילעך
און פּראָווע אין האַרצן די סעודה,
עלעזײ צו דעם קנאַסמאַל איז גרייט שוין מײַן הילוך
און ס'רודערט אין שטוב אַ גערודער.

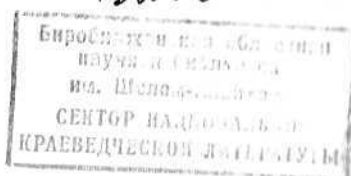
ביראָבידזשאַנער בלומען

כ'בין פֿאַרנאַכט אין שטאָט אָנגעקומען,
און באַגעגנט מיך האָבן די בלומען.
בלויע - פונקט, ווי דער הימל אין יון,
רויטלעכע, הייסע, ווי שטראַלן פֿון זון,
געלע, ווי שטילע לבנהקע שיין -
דופֿטיקע בלומען פֿון ביראָבידזשאַן.
בלומען - אין גאַסן, בלומען - אין סקווער,
כ'שטיי ווי פֿאַרכישופֿט, און צאָפֿליק קוועל,
כ'שטיי, אין דער גרויסער שיינקייט פֿאַרטומלט
צווישן די ביראָבידזשאַנער בלומען.

א קינדערליד

מיך רופט מען אַנשל,
דיך רופט מען אהרן.
איך האָב ליב ווייַנשל,
דו האָסט ליב באַרן.
דיך רופט מעם עטל,
מיך רופט מען שלמה.
דו האָסט ליב עפל,
איך האָב ליב פֿלוימען.
לאָמיר פֿאַרפֿלאַנצן
איניינעם אַ סאָד,
זינגען און טאַנצן
אַ קאַראָהאַד.
בעסער די אַרבעט –
גרעסער די פֿרייד.
עסט ווייַנשל און באַרן,
עסט עפל און פֿלוימען
געזונטערהייט.

13275-מאמ

א פייגעלע

דאָס ביכל, וואָס נעכטן
געלייענט האָט לאַרע,
האָט לאַרעס שוועסטערל
אין גארטן פֿאַרלאָרן

און פלוצעם דאָס ביכל
אויף גרינינקן שטעגעלע
דערזען האָט פֿון אויבן
אַ נייגערק פֿייגעלע.

עס האָט ניט געקאָנט
נעבעך ליינען דאָס ביכל,
געקוקט האָט עס בלויז
אויף די שיינינקע בילדלעך.

געקוקט און פֿון גרויסן
התלהבות געשיינט:
דערקענט האָט עס זיך
אויף דער זיבעטער זייט...

א בריוועלע דעם זיידן

מיין זיידע לייבוש,
א קריגס־וועטעראַן,
לעבט שוין פֿון לאַנג
אין ביראָבידזשאַן.

מיין זיידע לייבוש
געבויט האָט די שטאָט,
איצט שיינט זי און בליט
ווי אַ פרעכטיקער סאָד.

די שטאָט ביי דער בירע
אין האַרץ ביי מיר ליב.
שרייב איך דעם זיידן
אן עקסטערע בריוו:

״חשובֿער זיידע!
שנעל מיט אַ באַן
כיוויל צו דיר קומען
קיין ביראָבידזשאַן.

ווי נאָר כ׳פֿאַרענדיק
דעם ערשטן קלאַס.
היינטיקן זומער
וואַרט אויף אַ גאסט.

א לידעלע

איך ווייס, כ'האב געזען,
ווי אַ זשומענדיק פֿליגל
האַט נעכטן געשפּילט
אויף אַ פֿידל אַ ניגון.
אַזא מין קאַנצערט –
אַ מחיה צו הערן!
איר גלייבט ניט, מסתמא?
איך קאָן זיך אייך שווערן!

אַ קאַץ מיט אַ מייזל –
ביידע איניינעם
האַבן געטאַנצט
אַ קאַדרייל אַ שיינע.
עס שיינט דער פאַרקעט,
און די טענצער, זיי שוועבן...
איר גלייבט ניט, מסתמא?
זאַל איך אַזוי לעבן!

דערנאָך איז אַ קו,
ווי אַן אמתער פֿויגל,
צו וואַלקנס קודלאַטע
גאָר פּלוצעם געפֿלויגן,
און שוין פֿון דער הייך
ניט געוואָלט זיך מער קערן.
איר גלייבט ניט, מסתמא?
איז קאָן איך אייך שווערן!

עס שיט אַ שניי

שיט אַ שניי שטילערהייט,
אזא מילדער, ווייכער –
ס'איז מיין האָפֿענונג, מיין פֿרייד
און מיין אומעט־ווייטיק...

שיט אַ שניי שטילערהייט,
און די גאָסן - אָנגעכמורעט.
אונטער טראָט דער שניי זיך שפּרייט
אַ שורה צו אַ שורה....

מיט דעם גאַנג כ'גיי פֿאַרטראַכט
אין אַ וועלט אַ ווייסער,
אין מיין מאמעס, ווי מיר דאָכט,
צויבערפֿולער מעשה....

און אויב צומאָל

נעמט, מענטשן, אַלץ צום האַרצן:
דעם זומערדיקן רעגן,
וואָס שעפטשעט שטיל אַ צאַרטער
אויף זײַנע הימל־וועגן;
נעמט, מענטשן, אַלץ צום האַרצן:
דעם טומל פֿון די וועלדער,
דעם ווינט, וואָס ביז און האַרב איז
און יאָמערט אויף די פֿעלדער.

און אויב צומאָל ווערט שווער,
און עס באַהערשט אַן אומעט,
איז ווער זשע ווייסט ניט, ווער:
דער העלער טאָג וועט קומען!

מיכאעלס

עס קלאַפּט דער זכרון דורך שרעק און פֿאַרבאָטן.
פֿון דער ליכט אויף דער וואַנט פֿאַלט אַ גאָלדענער שאַטן,
פֿאַלט אַ גאָלדענער שאַטן, אַ גאָלדענער פּאַסיק,
און ס'ווערט אויפֿן האַרצן אַזוי אומעטיק, בלאַסיק...
עס פֿלאַטערט די ליכט, ווי אַן אייביקע מעווע.
די ליכט, די חכמה, איז אין לעבן מביין.
זי האַלט דאָך אַ סוד, זי ווייסט אַ געהיימניש
און ס'ווערט אין דעם רוים אַזוי וואַרעם און היימיש.
איך הייב אויף די ליכט אין דעם מעשענעם לייכטער,
און כ'זע, ווי איר שיין אונדזער אַלוועט באַלייכט.
עס ווערן פֿאַרשוונדן קרבנות, תּלינים,
פֿונעם בלוטיקן שניי שטייען אויף די מיליאָנען.
איך זע אויף דער וואָר זייער ברען פֿון די בליקן,
דעם מלאַך־חבלה, זייערע אומגליקן.
נאָר ס'טליעט דער אַנדענק דורך שרעק און פֿאַרבאָטן,
און ס'פֿאַלט אויף דער וואַנט אַ גאָלדענער שאַטן,
אַ גאָלדענער שאַטן, אַ גאָלדענער פּאַסיק,
און ס'ווערט אויפֿן האַרצן אַזוי אומעטיק, בלאַסיק.

לאַמיר אַלע

איבער גאַרער בונטער וועלט
הענגט אַ הימלשער געוועלב.
זעען אויס די שטערן דאָרט,
פונקט, ווי זעמדעלעך פֿון גאָלד.
וויסן ווילסט דעם חשבון? מילא!
נעם און פֿרוווי זיי איבערציילן...

וואַקסן ביימער אין דעם סאָד
און זיי שושקען זיך בסוד
מיט די בלעטער - גרינע צינגלעך,
פונקט ווי מיידעלעך און יינגעלעך.
וויסן ווילסט דעם חשבון? מילא!
נעם און פֿרוווי זיי איבערציילן...

ווייס די גאָס איז, ווי פּאַפּיר,
אַן אַ סוף און אַן אַ שיעור
שיטן שנייעלעך און אָט
ווייס איז שוין די גאַנצע שטאַט.
וויסן ווילסט דעם חשבון? מילא!
נעם און פֿרוווי זיי איבערציילן.

ס'איז גוט אויף דער וועלט

זאג מיר, וואָס טוט מען אין חודש יון,
ווען ביימער זיך שעפטשען, און הויך איז די זון?
ווען קלינגענדיק, רוישיק אין גרינעם געטומל
עס קומט אָן דער הייסער און פֿריילעכער זומער?
דו עפֿנסט די פֿענצטער, דו עפֿנסט די טיר:
איך וואָרט שוין, מיין זומער, איך וואָרט שוין אויף דיר!

זאג מיר, וואָס טוט מען אַ זומער־ביינאַכט,
ווען ס'לויכטן די שטערן אין הימל פֿאַרנאַכט?
ווען ס'בלאָנדזשען אויף אַלע באַנאַכטיקע ראָגן
מיידלעך און יינגלעך, אין טרוימען פֿאַרטאַגן?
דאָס ווינטעלע גלעט מיר, אַ פֿריילעכס, אַ צאַרטס,
און אומרויך קלאַפט מיין ניט איינגעשטילט האַרץ.

זאג מיר, וואָס טוט מען אין חודש יון,
ווען צאָפֿלדיק זיינען געפֿילן און יונג?
ווען יעדער געדאַנק - אַזוי זויבער און ריין,
און אַלץ, וואָס אַרום, פֿול מיט ליבע און חן?
לויטער דער טאָג איז, די רחבֿות איז העל,
ייַנגען עס ווילט זיך - ס'איז גוט אויף דער וועלט!

געזעגענונג

עס איז שוין צייט צעשיידן זיך, מיין טינגע,
מיין ווילדע חיה און מיין לינדער פֿריינד.
זינג אויס די ליד, וואָס ס'זינגען בלויז די טייכן,
צעשפרייט די שנייען פֿונעם ראָנד צו ראָנד.

א, ווייטער מיזרח, דינע בערג און טאָלן
פֿון פֿרילינגצווייט די שיינקייט און די פראַכט,
די היים, וואָס נאָענט מיר איז זי געוואָרן, -
זי רופט מיך און זי לויכט מיר אין דער נאַכט.

ניין, כ'בין ניט דאן־קיכאָט

כאָטש מאָדנע איז עטוואָס מיין טראָט, -
ניין, כ'בין ניט דאן־קיכאָט...
נישטאָ ביי מיר אַזאָ בערדל,
איך האָב נישט קיין שווערד און קיין פאנצער,
מיין פֿריינד רופֿט מען ניט סאַנטשאַ פאַנסאַ,
נאָר פשוט אויף ייִדיש - בערל.

ניין, כ'בין ניט דאן־קיכאָט.
איך ערלעך פֿאַרדין אויפֿן ברויט,
געפֿונען פֿון לאַנג דולסינייען,
אַבער כ'בין דאָך ניט אַ ריטער...
איך שרייב פשוט ייִדישע לידער
פֿון מענטשן־נחת און ווייען.

* * *

אויב דו וועסט פֿרעגן, צו וואָס איך לעב אויף דער וועלט,
וועל איך דיר זאָגן: די ליכטיקע וועלט מיר געפֿעלט! –
די גאָלדענע טייַגע, דער רעגן, דער רוישיקער ווינט,
די וואָלקנס, וואָס שווימען אין הימל אַזוי ניט געשווינד.
אויב דו וועסט טענהן: קלייב אויס פֿון פֿאַרשיידנס
בלויז איינס,
וואָס ס'איז דיר טייער און ליב אויף דער גאָרער ערד,
וועל איך דיר זאָגן: מיין היים, מיין שטעטעלע בעלז,
וועמעס בעל־חובֿ אויף אייביק מיר זיין ס'איז באַשערט...

* * *

אין דער מאָדנער וועלט אַזאַ מעשה קומט פֿאַר;
אַשטייגער, ס'באַווייזט זיך דאָס נייע יאָר,
און דו באַמערקסט, אַז אין דינע האַר
לויכטן זילבערנע פֿעדעם אַ פֿאַר.
אין דער אַלטער וועלט אַזאַ זאַך קומט פֿאַר,
און מע קאָן זיך חידושן נאָר;
ס'עפֿנט זיך פֿלוצעם אַ פשוטע וואָר,
אַז עלטער געוואָרן ביסטו אויף אַ יאָר.

* * *

נו, איז וואָס זשע, אַז ס'איז ביטער,
און די נאָכט איז בלינד?
נעם אַראָפּ פֿון קאָפּ דאָס היטל,
גיי אנטקעגן ווינט.
זאָל דער ווינט די האָר צעוואַרפֿן,
ווי די שטרוי אין פֿעלד.
שפּילט דער ווינט, ווי אויף אַ האַרפֿע,
רוישט אין גאַרער וועלט.
ס'זאָל דער ווינט מײַן צער צעווייען,
וואָס איז עלנט, שוואַרץ.
ס'זאָל די פֿרייד שוין – גיט קיין ווייען –
שפּילן אין מײַן האַרץ.
קענסטו אַלץ, מײַן ווינט, מײַן חכם,
טו זשע מיר צוליב...
שווייגט דער ווינט מיר אויף צו להכעיס,
ס'הערט זיך בלויז זײַן סקריפּ.

לאַמיר זאָגן דעם אמת

לאַמיר פֿאַרגעסן פֿון גזרות,
רכילות און בלבולים
און אָנהייבן זאָגן דעם אמת,
כאַטש איין מאָל אין אַ פורים.
אַזוי, ווי מיר טרינקען און עסן
און הייליק כאַווען די קינדער,
לאַמיר זאָגן דעם אמת
נאָך דעם פורים ווידער.
ס'קאָן זײַן: ס'זועט ניט פאַסן עפעס
אין בית־המיקדש צו וווינען.
סוף־כל־סוף מיטן אמת
וועלן מיר צוגעווינען.

זאָגט דער רבֿנוֹר־שֶׁל־עוֹלָם

זאָגט דער רבֿנוֹר־שֶׁל־עוֹלָם צו מיר: "דיין נשמה
וועט דעמאָלט מאַכן אין זיך שאַשטיל און בשלום,
ווען דו וועסט פֿאַרגעסן אירע אויגן און ליפֿן,
ווען דו וועסט פֿאַרגעסן אויף אייביק זי, דיין געליבטע,
אפֿילו איר קול דו וועסט ניט דערקענען ביזוואָנען..."
און פֿאָרט דער אייבערשטער איז געווען מיר אַ ביסל מקנא.

"אָך, - זאָגט דער רבֿנוֹר־שֶׁל־עוֹלָם, - אין גן־עדן
דו וועסט ניט וויסן וועגן קדחת און ליידן,
פֿון אייפֿערזוכט, וועגן פֿאַראַט פֿון חֲבֵרִים...
הער מיך אויס! דו האָסט ניט קיין אַנדערע ברירה.
הער מיך אויס! - האָט דער גאָטעניו שטרענג מיר געטענהט...
און דאָך איז דער אייבערשטער געווען מיר אַ ביסל מקנא.

"אוי, - זאָגט דער רבֿנוֹר־שֶׁל־עוֹלָם, - זאָלסטו וויסן,
אַז שטענדיק ס'וועט, ווי אַ ריכטער משפטן דיך דאָס געוויסן.
זאָג זיך אָפּ פֿון דער פֿרוי! אַניט וועסטו ברענען
פֿאַמעלעך אין אייביקן שרעקלעכן גהינם.
אוי, איז דאָס פֿייער דאָרט, ווי אין גאָרגלען פֿון ווילקאָנען...
און דאָך איז דער אייבערשטער געווען מיר אַ ביסל מקנא

* * *

וויאזוי דיר דערקלערן, זונעניו,
פארוואס אט דער גראווער ייד
מער פון דריי צענדליק יאָר
איז שוין אן אינוואליד.

וויאזוי דיר דערקלערן, זונעניו,
ווי אין אַ פֿינצטערער נאָכט
ער איז געווען פֿארווונדעט
און אַ פֿוס פֿאַרלאָרן אין שלאָכט.

וויאזוי דיר דערקלערן, זונעניו,
און ווער קאָן דערציילן, ווער,
פארוואס טאָג און נאָכט ער זיצט
עלנט אין האַרבסטיקן סקווער?

פארוואס, ווען דו לויפסט מיט קינדער
פֿאַרביי אים אין לופטיקן סקווער,
קייקלט פֿון זיינע אויגן
אַרויס אַ זקנישע טרער?..

דו קוקסט אויף מיר שטיל און נייגעריק,
דעם ענטפֿער פֿון מיר דאָך וואַרטסט.
וויאזוי דיר דערקלערן, זונעניו,
עס זאָל ניט פֿאַרקלעמען ס'האַרץ?

א שטעכלער

מײַן שוועסטערל מירע
ניט געקאָרגט האָט די וואָסער -
געבאָדן אין מולטער
דעם קאָטער דעם ווייסן.

דערנאָך האָט זי דעם שטעכלער
געפרוּווט מיט התמדה
ווישן און וואַשן,
רייבן און באָדן.
באָדן דעם שטעכלער -
א מעשה אַ פּוסטע!
לאַז אים אָפּ בעסער
אין לייבלעכע קוסטעס.

אויב ווילסט דאָך אים באָדן,
וואַרט אויס אַ רגע -
באַלד וועט אַ גיס טאָן
אַ וואַרעמער רעגן.

פרימעוואַראַ¹

מײנע לאַנדסלייט פאַעטן

אײ, מײן וועסנע, מײן שפּעטע פרימעוואַראַ,
וויפֿל קאָן איך אויף דיר שוין האָפֿן און וואַרטן?
אפֿשר האָסט אויף בעסאַראַבער וועגן אַלטע
זיך פֿאַרבלאַנדזשעט, פֿאַרפלאַנטערט, פֿאַרהאַלטן?
אפֿשר האָסטו געפֿונען אַ קאַנט אַ שיינעם,
וון עס גיט רוּיקן פֿון מײנע קרובֿים די ביינער?
אפֿשר האָסטו דורך אַלע געוויטערס און תּאכּות
צו מײן ערד געבענטשטער עפעס־וואָסער טענות?
אַדער צו מיר? נאָר אין מײנע ליידן און פֿריידן
קיינמאָל איך האָב דיר גיט באַעוולט, באַליידיקט.
קום זשע, מײן פֿרילינג, מײן שפּעטע פרימעוואַראַ,
איך בין מיד שוין געוואָרן אויף דיר אַזויפֿיל צו וואַרטן!
און דער פֿרילינג האָט מיך פּלוצעם דערהערט,
און ס'האָט אַ קוועל געטאָן ווידער די אייביקע וועלט.
איבער דעם באַרג, וון אָסיענצייט רײפֿן ווינטרויבן,
האָט די זון זיך אַ קייקל געטאָן פֿונעם ליכטיקן אויבן
און אַריינגעפֿאלן גלייך אין קילבלעכן ברונעם,
און מיט קלייען האָט זיך באַדעקט מײן פנים,
און פֿונעם האַרצן האָט זיך אַ ליד אַרויסגעריסן, -
אַ מונטערע, לויטערע - פֿונעם פֿרילינג דאָס ריינע געוויסן...

¹ פֿאַלדאוויש - פֿרילינג

* * *

ס'איז עפעס אַ ביסעלע מאָדנע,
פֿאַרשטיין כ'וויל, וואָס עס באַטייט:
ווי יאָרן גייט דורך די מאָדע,
ווי אַ מאָדע, גייט דורך די צייט.

גאָרניט איך נעם ניט ביי קיינעם,
דאָס לעבן פֿאַרברענג איך אין מי.
דעם גן-עדן אָדער דעם גיהנום
שאַפֿן דאָך מענטשן - מיר.

דער שייטער

ברענט אַ שייטער,
אַ שייטער העלט –
אַ רויטער רייטער
אין מיטן פֿעלד.

פֿליען פֿונקען
אין הימל הויך,
סע ווערט שוין טונקל
און קעלטער אויך.

די ערשטע שטערן –
געבוירן ריין.
פֿון פֿונקען ווערן,
מסתמא זיי?

שייטער, שייטער,
געטרייער פֿריינד,
מיר ליכטיק שיינסטן,
מיך וואַרעמסט היינט.

אין שניי, אין כמאַרעס
דו ביסט מיט מיר.
באַגלייטסט מיר וואַרעם,
ווען איך בין מיד.

ברענט אַ שייטער,
אַ שייטער העלט –
אַ רויטער רייטער
אין מיטן פֿעלד.

רעגן-בויגן

דער פֿרילינג שפּילט אַ ניגון,
אַ ניגון - פֿאַרגעניגן....

עפֿנט ברייטער אויף די אויגן!
הערט, ווי ס'שעפטשעט צאָרט דער רעגן!
באַלד וועט זײַן אַ רעגנבויגן,
באַלד, אָט באַלד! אָט נאָך אַ רגע...
כ'לויף אויף אויסגענעצטע וועגן,
קול מײַנס הויך איז, אויפֿגעפֿלויגן:
- מענטשן, וואָרט נאָך אויס אַ רגע,

באַלד וועט זײַן אַ רעגן-בויגן!

א שניי אין מאָרט

א גרויסע מציעה - א שניי אין מאָרט -
א שניי! איז וואָס איז אַ חידוש?
עס פֿאַלט דער שניי בײַטאָג און בײַנאַכט.
שעלט איך אים פשוט אויף ייִדיש.

עס שנייט אַ מעת־לעת, עס שנייט שוין אַ וואָך.
און פלוצעם איך הער און דערזע:
רינוועלעך שפילן די כלי־זמר נאָך,
די אָפּערע פֿון ביזע.

וואָס איז? ס'איז געקומען דער פֿרילינג מסתם?
כ'בין אויפֿן וועטער אַ מבין.
איך פֿיל מיט די ליפֿן פֿון פֿרילינג אַ טעם,
ווי אַ וואַרעמען קוש פֿון אַ מיידל.

קומט!

קומט מיט מיר פאַרנאַכט אין טייגע!
מירן בלאָדזשען ביזן אָוונט
און פאַרגעסן אַלע דאגות
אין דער וועלט, וואָס ליכטיק בלוי איז...

צום טרומייטער

אין קאָיאָריקער בלויקייט,
נאָך דער נאַכטיקער שרעק,
יונגער טרומייטער,
רוף מיך אין וועג!

דורך בלעטערפֿאלן,
געוויטערס און שניי,
דורך ווינט און ווונדן
פֿאַרויס וועל איך גיין.

אַ זון-שטראַל אַ הייסן
דערהויבן איך וועל,
זאָל פֿון מיר זיין געוואַרעמט
די וועלט און באַהעלט.

די זון אייביק שיינט,
די וועלט אייביק שטייט.
שפּיל זשע, טרומייטער,
אויף דיין טרומייט.

דו פֿון דיין פֿאַסטן
גיי ניט אַוועק.
יונגער טרומייטער,
רוף מיך אין וועג.

מזין הארץ

דורך פֿעלדער און וועלדער, דורך היצן און קעלטן
איך גיי און איך יאָג. און דאָס האַרץ מײַנס קערט וועלטן.
און אויב נאָר בײַ עמעצן ברויזט אויף אַ ווייטיק,
רופֿט אָפּ זיך מײַן האַרץ דערויף באַלד טאַקע, תיכף!

זײַ מוחל, מײַן האַרץ, פֿאַר דער דאָזיקער דאָליע,
וואָס לעבן איך קאָן נישט שאַשטיל און פאַוואַליע,
פֿאַר דעם, וואָס מיט ווינטן איך בלאַנקע געאַרעמט,
און גרייט בין צו לויפֿן אויף יעדן אַליאַרעם...

מאַמע־לשון

איך האָב, מיין פֿרײַנד, צו דיר אַזאַ בקשה:
דו רעד מיט מיר אויף אונדזער מאַמע־לשון.

אין ווייטע אָפּקלאַנגען פֿון ליבע און פֿון שינאה
כִּ׳הער פֿון מיין שפּראַך די לויטערע נגינה.

אין טעג אין זוניקע און גרויע, ווי אַ מאָנטיק,
כִּ׳האָב ייִדיש ניט געלערנט, נאָר דערמאָנט זיך.

זײַן שײַן אין האַרץ – זי ווערט ניט אויסגעלאָשן.
דו רעד מיט מיר אויף אונדזער מאַמע־לשון.

א דערמאָנונג

אויף דער נאכט איז געוואָרן שטילער דער ווינט
און מיט ריחות פֿון גראָזן האָט געשמעקט אינעם רוים.
אַ וואַלקן האָט זיך פֿאַרטשעפּעט אין אַן אַקאַציע־בוים,
ווי גלייך אין אַ מאַמעס קליידל כאַפט אַן זיך אַ קינד.

דער טאָג איז שוין אָפּגעווען זיין צייט,
אָפּגעשטעלט זיך ביי אונדזער פּלויט,
און די לבנה, פֿאַרבענקט און פֿאַרטרויט,
האָט מיט האַפּענונג געקוקט פֿון דער ווייט.

איינמוטיק געבילט האָבן די שכנישע הינט
ביי אַברהמען דעם קאָוואַל, ביי דער שניידערקע זלאָטע.
פֿון דער אַרבעט איז שוין געקומען דער טאַטע...
אויף דער נאכט איז געוואָרן שטילער דער ווינט.

אין מיינע קאנטן

אין מיינע קאנטן שאַ און שטיל,
די ביימער אין דעם אָוונט שווימען.
זיי נעמען זיך פֿאַר מיר באַרימען
מיט זייער איידלער סודות־שפּיל.
די שוואַכע זון קוקט דורך אַ בריל,
זי בראַט שוין ניט מיט שטראַלן הייסע,
און פּלוצעם איך פֿאַרשטיי נאָך בעסער,
פֿאַרוואָס עס איז דאָ שאַ און שטיל,
פֿונדאָנען הערט מען עפעס רייד.
ס'קאָן זיין, דאָס פֿאַרל טרוימט פֿון פֿרייד.
דאָס פֿאַרל זיצט - ס'איז מלאַחן.
איך וויל זיי גאָרניט שטערן.
אָט לויכטן שוין די ערשטע שטערן...
מע דאַרף, אַפּנים, גיין אַהיים.

* * *

אויפֿן שליאך גערוימען,
אויף די גאסן ריינע
הוידען מיט די קרוינען
אומרויקע ביימער.

און ווי מיידלעך זיסע,
שוין פֿון לאַנג באַקאַנטע,
פֿריינדלעך מיך באַגריסן:
- אַ גוט מאַרגן, זיסי!

לויפֿן די מאַשינען,
בלישטשען מיט די שויבן.
ווי די פֿלוימען גרינע -
דיינע שיינע אויגן.

פֿון דער לופֿט כ'בין שיכור,
שיכור פֿונעם זומער.
זאָל אייך וויל באַקומען
דער זומער מיט די בלומען.

פֿאַרלאַז מיך ניט

פֿאַרלאַז מיך ניט, מיין טרוים.
אויב כּוועל אין וועג מיד ווערן,
סיי ווי סיי כּוועל גערן
נאָכפֿליען דיר אין רוים.

פֿאַרלאַז מיך ניט, מיין טאָג.
דורך חושך און זאָווייען
שטיל אין דו מינע ווייען,
ווען ס'איז קיין ליכט ניטאָ.

פֿאַרלאַז מיך ניט, מיין היים.
כּוועל אויך דיר ניט פֿאַרלאַזן –
די שטוב, דעם הויף אין גראָזן –
דעם אַלטן קברות־שטיין.

פֿאַרלאַז מיך ניט, מיין וועג.
אן ערבֿניק ביים גורל,
איך האָב פֿאַר דיר ניט מורא,
דו פֿיר מיך ניט אַוועק.

פֿאַרלאַז מיך ניט, געדאַנק.
זיי תמיד העל און לויטער.
אַזאָ מין לעבן – ס'לוינט מיר,
נעם אויף אַ שיינעם דאַנק.

דער לץ

זאָגט, ס'איז באַקאַנט אייך
דער שטעטלשער לץ
וואָס טראָגט ניט די וואַסער
אין עמערס - אין נעץ?

געשיקט האָט ער מיר
אַ האַרציקן גרוס
מיט אַ פאַר שייך -
בלויז אויף איין פֿוס!

צום פֿריינד מיינעם, לץ,
כ'בין געקומען צוגאַסט,
האָט ער מיך מכבד
געווען מיטן קוואַס.

כאָטש ס'איז ניט קיין משקה,
דאָס געטראַנק - אַ מחיה.
מיר האָבן געמאַכט
אָן אַ סוף דעם "לחיים"

אויב ווילסט מיטן לץ
זיך באַקאַנען, למשל,
פֿאַר צו אין מיין שטעטל
פֿאַר אַ פאַר גראַשן!

עס טראָגט מיין זכרון

מיר האָבן געלעבט אין אַן אַלטער גאָס,
וואָס איז געווען פֿון אַקאַציעס ווײַס.
ווי לײַכט עס האָט זיך דעמאָלט געשפּאַסט,
ווי פֿריילעך געווען איז דער זוניקער קרייז!

מיט קאַווענעס האָט געשמעקט אונדזער הויף,
אַ געמיטלעכער ווי אַ נעסט.
פֿונעם לעבן יעדער שרויף
געווען איז פֿאַרדרייט און צוגעפּאַסט פֿעסט.

די מאַמע הענגט אַרויס דאָס גרעט,
און עס פֿלאַטערט און קלאַפט אויפֿן שטריק.
אַ זעגל צו ווערן דער לײַלעך איז גרייט.
ער טראָגט מיין זכרון צום אָנהייב צוריק.

צום לייענער

ווער האָט געזאָגט, אַז מע דאַרף זיצן שיכּעה
נאָך דעם ייִדישן וואָרט געבענטשטן?
לויפֿן די יאָרן, איך בין שוין אַ כּך־שכּעים...
דאַנקען גאָט, ייִדיש לעבט צווישן מענטשן.

מע האָט מיר אַמאָל געזאָגט, אַז די וואַרצלען
וועלן אַ שפּראַך טאָן דאָרט, וווּ מע וואָרט ניט...
וויפֿל באַשערט מיר איז אויסשפּאַנען וויאַרסטן,
וועט מיר ייִדיש די וועגן באַלייכטן!

* * *

ווען סע שטאַרבט אָפּ אַ בוים,
פֿאַלן אַראָפּ די בלעטער.
בלעטער גרינע און געלע
פֿאַלן שטיל, ניט געשווינד.
ווען סע שטאַרבט אַ פֿאַעט,
פֿאַרבלייבן די לידער די העלע,
און ווי יתומעלעך, קלאַגעדיק,
ציטערן זיי אויפֿן ווינט...

דעם טאטנס ניגון

אויפֿן וועג שטייט אַ בוים,
שטייט ער איינגעבויגן.
אַלע פֿייגל פֿונעם בוים
זיינען זיך צעפֿלויגן...
איציק מאַנגער

אפֿילו אין חלום,
אפֿילו אין טרוים
עס שטייט פֿאַר די אויגן
דער אַלטינקער בוים.
וואו זיינען די בלעטער?
עס ווייסט בלויז דער ווינט.
וואו זיינען די פֿייגל?
אַנטלאָפֿן געשווינט.
אַנטרונען געוואָרן,
צעזייט און צעשפּרייט,
אין קאַלטן פֿרימאַרגן
מיט נעפל באַגלייט...
דעם טאטנס נגינה
איך האָב פֿאַרגעדענקט.

נאָך אייגענער קינד־הייט
 כ'גיי נאָך און איך בענק.
 דעם טאָטנס אַ ניגון
 נעמט שפּרייטן זיך שנעל,
 דאָ ווידער די בלעטער
 צערינען זיך העל.
 דער פֿייגל־געפּילדער
 נעמט שאַלן אין רוים,
 און פֿעסט אויף דער ערד
 שטייט מיט וואַרצלען דער בוים.

* * *

שעקספירן וועלן נאָך קומען.
די וועלט מיט זיי שוין שוואַנגערט.
טראַדיציעס קורצע און לאַנגע
זעצן זיך פֿאַר אין אומעט.

עס דרייט זיך גלגל-החוזר,
די וועלט וועט אירס נאָך באַקומען...
זעצן זיך פֿאַר די טראַדיציעס, -
שעקספירן וועלן נאָך קומען.

זיסי ווייצמאַן אין דער רעדאַקציע פֿון "ביראָבידזשאַנער
שטערן", 1984

זיסי ווייזמאנס יידישע אריפמעטיק

מיט זיסי ווייזמאנען זינען מיר באקאנט הונדערט יאָר. איצט איז ער כמעט 70 יאָר אַלט. און במשך כמעט 50 פֿון זיי שרייבט ער לידער אויף יידיש. אַט אַזאַ יידישע אַריפֿמעטיק... שטאַמען שטאַמט ער פֿון בעלז, און אַט דער שטעמפל פֿון צעכראָסטעטער כולגאַנישער בעסאַראַבישקייט און פֿון פֿונקט אַזאַ צעכראָסטעטער, אפֿילו מסירות־נפֿשדיקער גוטהאַרציקייט לאָזט זיך צו פֿילן אין זיין יעדער וואָרט, ליד, טאַט.

האַב איך אָנגעשריבן דאָס וואָרט "טאַט" און אַ טראַכט געטאָן: און ווי אַזוי קאַרעלירט עס זיך מיט מיין פֿריינד ווייזמאַן? און איך האָב פֿאַרשטאַנען: עס קאַרעלירט זיך גאָר שטאַרק. ווייל זיסיס לעבן - דאָס גאַנצע לעבן! - איז אויסגעוועבט, צונויפֿגעלייגט פֿון טאַטן, ווי אַ בונטער און ניט פשוטער פֿאַזל.

ער - דער עלטסטער צווישן די דריי ברידער ווייזמאַן (דער צווייטער - אַראָנטשיק, דער דריטער - מאָנטשיק, מענדל) - האָט אָנגעהויבן שרייבן אויף יידיש. אגב, ניט בלויז ער האָט אַזוי געטאָן, נאָר אויך אַ קליינע גרופּע בעסאַראַבער - איצטיקע יידישע שריפֿטשטעלער, וועמענס נעמען קלינגען אין אונדזער היינטיקער ליטעראַטור: באָריס סאַנדלער, דער איצטיקער הויפט־רעדאַקטאָר פֿון דער עלטסטער אין דער וועלט יידישער צייטונג "פֿאַרווערטס", די דיכטערס משה לעמסטער, מיכאל פֿעלזענבאָם, לעוו בערינסקי, די זשורנאַליסטן און איבערזעצערס מיכאל כאַזין, אלכסנדר בראַדסקי.

און מיט זיי - אויך זיסי ווייזמאן, וועלכער האָט אָנגעהויבן זיך דרוקן אויף יידיש פֿרֿיער פֿון זיי אַלעמען, נאָר ביז איצט ניט אַרויסגעגעבן אויף מאַמעלשון קיין איין ביכל. און אָט האָלט איר עס אין די הענט - זיין ערשט יידיש ביכל. איך וועל אָבער זיך אומקערן צום וואָרט "טאַט". אין יענע יאָרן איז אַ סך באַקוועמער און זיכערער געווען שרייבן אויף רוסיש, און ניט אויף מאַלדאָוויטש, שוין אָפּגערעדט וועגן יידיש. אָבער זיי, אָט די בעסאַראַבער, האָבן אָנגעהויבן שרייבן טאַקע אויף יידיש. איז עס אַ טאַט? בליספֿק.

אין אונטערשייד פֿון זיי, האָב איך ניט געוואָגט, ניט געפֿילט קיין חשק צו שרייבן אויף מאַמעלשון. אין יענע יאָרן האָב איך אָנגעהויבן פֿרווון מיינע כוחות אין ווערסיפֿיקאַציע אויף רוסיש, הגם מײַן מאַמע, ז״ל, אַ געבוירענע אין אָדעס, האָט מיך דעמאָלט שוין געלערנט איר מוטערשפּראַך. אמת, האָב איך פֿאַרט אָנגעשריבן אַ פּאר לידער אויף יידיש. אָט דערמאָן איך זיך די לעפּישע שורות פֿון איינס פֿון זיי:

פֿאַר וועמען - דער טאַג, וואָס ער שײַנט אויף די בלעטער?
פֿאַר וועמען - די זון, וואָס זי בלענדט אינעם טײַך?
אי, טײַערע מײַנע, אין באַליבן וועט ער
מע דאַרף זײַן אַ מענטש - יעדן איינעם פֿון אייך...

אַזוי איז געשען אין מײַן לעבן, אַז אין יענע יאָרן, ווען מיר האָבן זיך באַקענט מיט ווייזמאַנען, האָב איך פֿאַרלאָזט דעם שמידערייִצען פֿונעם ביראָבידזשאַנער זאַוואָד "דאָלסעלמאַש" און כ״בן איבערגעגאַנגען אין 1971 אַרבעטן אין רעדאַקציע פֿון דער רוסיש-שפּראַכיקער צײַטונג

“ביראָבידזשאַנסקאַיאַ זוועזדאַ”. זי האָט זיך געפֿונען אויפֿן דריטן שטאַק פֿון אַ שיינער געביידע אויף לענינגאָס, און דעם צווייטן שטאַק האָט פֿאַרנומען די רעדאַקציע פֿון “ביראָבידזשאַנער שטערן”, דער איינציקער אין פֿסער ייִדישער צייטונג, וועלכע איז דערשינען פֿינף מאל אַ וואָך אונטער דער באַשטענדיקער השגחה פֿון איר געניטן רעדאַקטאָר נחום קאַרטשמינסקי. דווקא ער האָט מיך איבערצייגט אין 1974 איבערגיין פֿון דער רוסישער צייטונג אין דער ייִדישער. און איך בין דאַנקבאַר קאַרטשמינסקי פֿאַר דעם, וואָס ער האָט געפֿונען ריכטיקע ווערטער כדי מיך איבערצייגן אין דער וויכטיקייט פֿון אַזאַ טראַט.

און אַט האָב איך זיך געוואָגט אַזוי, ווי בערך אין די זעלבע יאָרן האָבן זיך געוואָגט - נאָר אין מאָלדאַווע - סאַנדלער, לעמסטער, פֿעלזענבאָם. און אויך זיסי ווייצמאַן. וועגן וואָס טראַכט יעדעס ייִדיש ייִנגל, ווען פֿאַר אים עפֿנט זיך די וועלט?

ער דאַרף אוודאַי אַבליגאַטאָריש איינאַרדענען תחילת זיין וווינונגס־לאַנד און דערנאָך - די גאַנצע וועלט. זיסי האָט באַשלאָסן אָנהייבן דאָס איינאַרדענען... פֿון זיך אַליין, און ער איז געוואָרן אַ מיליטערישער בויער. אין 1965 איז ער מאָביליזירט געוואָרן אין אַרמיי, און נאָך דער טערמינ־דינסט איז ער געגאַנגען זיך לערנען אין אַ מיליטערישער בוינגסשול אין פּושקינאַ, הינטער לענינגראַד.

דערנאָך האָט ער געדינט אין אַ בוי־באַטאַליאָן הינטער דער שטאַט סוואַבאָדני פֿון דער אַמורער געגנט, גאָר ניט ווייט פֿון ביראָבידזשאַן. און דאָס איז שוין געווען דער גורל.

איין מאל איז ער געקומען צו פֿאָרן אין ביראָבידזשאַן (דאָס איז געווען מיט 45 יאָר צוריק), האָט זיך באַוויזן אויפֿן שוועל

פֿון רעדאקציע־קאבינעט און ראפארטירט: "סטארשי לייטענאנט זינאווי ווייצמאן פא וואשיי פראסביע פריביל?" ("דער עלטערער לייטענאנט זיסי ווייצמאן איז לויט אייער בקשה אנגעקומען!").

זיסי איז געקומען מיט אן אפגעריבענעם פארטפֿעל, וואס איז געווען אנגעשטאפט מיט א קופע צעקנייטשטע בלעטלעך, בלאקנאטן, בלאנק־פארמולארן פֿון בוי־אויפגאבעס, וואס אויף זייערע לינקע זיטן איז עפעס געשטאנען געשריבן מיט גרויסע אותיות, מיט א קלארער האנטשריפט. ער האט געשריבן ניט פֿון לינקס אויף רעכטס, ווי ס'איז פֿארפֿירט געווען ביי נארמאלע סאָוועטישע בירגער, נאָר פֿון רעכטס אויף לינקס, ווי ביי ניט אין גאַנצן נארמאלע, דהיינו - ווי ביי יידישע דיכטערס...

האָב איך זיך באַקענט מיט ווייצמאנען און זיך פֿארליבט אין זיינע לידער - צומאָל ניט־דערבאַקטע, נאָר אַלע מאָל אויפֿריכטיקע און גוט־האַרציקע. איך האָב אָנגעהויבן זיי "דורכשטופֿן" (אין מײַן רוסישער איבערזעצונג) אין פֿלערליי ווייט־מיזרחדיקע אויסגאַבעס...

איין מאָל בשעת אַ פֿריינדלעכער ליאַמע האָב איך ביי אים געפֿרעגט:

- זיסעלע, און צו וואָס דאַרפֿסטו עס האָבן - שרייבן אויף יידיש? גיי אַריבער צו רוסיש!

דער עלטערער לייטענאנט האָט כמורנע אויף מיר אַ קוק געטאָן און געזאָגט:

- איך קען, אוודאי. אָבער איך וויל ניט.

און ער איז אַנטשוויגן געוואָרן.

איך האָב געוואָרט אויף אַ פֿאַרזעצונג. ער האָט עס דערפֿילט און כיטרע אַ שמיכל געטאָן:

- לאָמיר אויסטרינקען נאָך. ווייסטו, פֿאַר וואָס וויל איך
ניט? פֿדי דײַך, דעם איבערזעצער, ניט איבערלאָזן אָן
אַרבעט...

און ער האָט טאַקע ניט איבערגעלאָזט מיך אָן אַרבעט: איין
מאַל אין צוויי וואָכן פֿלעג איך באַקומען פֿון זיסן אַ בריוו
מיט נײַע לידער. איין מאַל האָט ער אָנגעשריבן: "ווייסטו
וואָס? הײַנט איז אין אונדזער מיליטערישער טייל געווען אַ
קאָנטראָל־אינספּעקציע פֿון מאַסקווע. און איינער אַ ניט־
דערמאָכטער פּאָלקאוויק פֿונעם גענעראַל־שטאַב האָט דערזען
אויף מײַן טומבעטשקע בײַ דער בעט אַ פֿרישן נומער פֿון
"ביראַבידזשאַנער שטערן". "וואָס איז דאָס פֿאַר אַ ציוניסטיש
בלעטל אין אונדזער אַרמײַ?" - האָט ער זיך צעשריגן. האָב
איך אים רויק געענטפֿערט: "חבֿר פּאָלקאוויק, ס'איז ניט קיין
ציוניסטיש בלעטל. דאָס איז אַ געגנטלעכע צײַטונג, דער
אַרגאַן פֿונעם ייִדישן געגנטקאָם פֿון קפּסֿ". - "איך ווייס ניט
קיין שום ייִדישע געגנטקאָמען. זיי קאָנען ניט זײַן אין אונדזער
לאַנד לויט דעפֿיניציע!" - און דער פּאָלקאוויק פֿונעם
גענעראַל־שטאַב איז אַוועק אין באַגלייטונג פֿון ייִנגערע
אַפֿיצירן".

אין אַ צײַט אַרום איז זיסי ווייצמאַן ווידער געקומען צו
פֿאַרן קיין ביראַבידזשאַן און האָט ווידער געלייענט זײַנע
לידער. צווישן זיי איז געווען אויך "אַ געשפרעך מיט אַ
פּאָלקאוויק".

- וואָס? דאָס איז אַ ליד וועגן יענעם זשלאָב, וואָס דו האָסט
מיר געשריבן וועגן אים? - האָב איך געפֿרעגט.

- ניין, דאָס איז וועגן מײַן איצטיקן נאַטשאַליק פֿון אונדזער
טייל.

דאָס ליד איז געווען אַזאַ:

- חֲבֵר פֶּאָלקאָוויניק, חֲבֵר פֶּאָלקאָוויניק,
פֿון וואָנען איר שטאַמט: פֿון בערדיטשעוו, פֿון קאָוונע?
זײַט מוחל, איך בעט, פֿאַר דער דאָזיקער קשיא -
נאָר די אויגן בײַ אײַך - ווי צוויי שוואַרצע קאַרשן,
די האַר - פֿונקט ווי מײַנע, די נאָז - ווי בײַ מיר ...
שטיל דער פֿאַלקאָוויניק פֿאַרמאַכט האָט די טיר ...
ער רײַכערט פֿאַרקלערט גאָר אַ פֿילטער־ציגײַער:
״זאַג, קודם־כֹּל, לײַטענאַנט, דו מײַן טײַערער,
אויף מאַמע־לשון מיט מילדקײט און חן,
וואו איז אונדזער געבענטשטע הײַם?

אגב, אין דעם זעלבן אָוונט האָב איך עס איבערגעזעצט
אין רוסיש. מיר איז אויסגעקומען איבערזעצן אַ סך ייִדישע
דיכטערס - עמנואל קאַזאַקעוויטש, דאָרע כײַקינע, בוזי
מילער, חיים ביידער, איציק בראָנפֿמאַן, ליובע וואַסערמאַן,
נחום פֿרידמאַן, משה שקליאַר, אָבער איבערזעצן ווייַצמאַנען
איז פֿאַר מיר געווען ניט קײַן אַרבעט, נאָר פשוט אַ מחיה. אָט
איז למשל, זײַן ליד ״די חתונה״:

די חתונה האָט געברויזט, ווי ביר,
אין דער פֿרי איז צום סוף געקומען.
דאָרף מען מאַכן דעם חשבון מיר,
וואָס האָט יעדער פֿון איר באַקומען.

אַ שײַנעם טיש - דעם עולם געשטעלט,
אומרו - די שכנים, קינאה - די שונאים,
דער אַלטער מאַמענױ מײַנער - אַ פֿרײַד,
אַ כפּֿודיק אַרט - די שדכנים.

דעם, ווער עס טרינקט - אַ ים פֿון וויין,
 דעם, ווער עס טאַנצט - פֿון "פֿריילעכס" אַ שטורעם...
 אָבער מיר, חכרה, - אַ יונגע ווייב.
 מער פֿון אַלע איך האָב באַקומען!

ווען די אַוואַנטור מיט דער "בויונג פֿונעם יאַרהונדערט" -
 בייקאַל-אַמורער מאַגיסטראַל האָט אין אַ גוטער שעה
 געפלאַצט, האָט ווייצמאַן נאָך צוואַנציק יאָר דינסט אויפֿן
 ווייטן מיזרח זיך געפֿונען אין 1986 אין סאַמאַרע. זיין
 מיליטערי-דינסט האָט זיך פֿאַרגעזעצט. אין דער פֿרייער פֿון
 דער דינסט צייט איז ער געוואָרן אין די "פֿערעסטרויקע"
 צייטן אַן אַקטיוויסט פֿון דער אַרטיקער ייִדישער געזעלשאַפֿט
 "תרבות לעם". צוזאַמען מיט אַלכסנדר בראָד - איצט איז ער
 דער דירעקטאָר פֿון מאַסקווער ביוראָ פֿאַר מענטשנרעכט -
 האָט ער געגרינגעט "תרבות" - איינע פֿון די בולטסטע אין
 יענער צייט ייִדישע צייטונגען, און איז געוואָרן דער שטעל-
 פֿאַרטרעטער פֿון איר רעדאַקטאָר. ער איז געשטאַנען בראַש
 פֿון דער ייִדישער רעדאַקציע פֿון "ראַדיאָ 7" וואָס מע האָט זי
 לויט אַן אַנאַלאָגיע מיט דער פּאָפּולערער ישראליקער
 ראַדיאָ-סטאַנציע גערופֿן "ערוץ שבע". אין 1992 האָט ער
 אַרויסגעלאָזט אַ ביכל לידער מיטן נאָמען "לחיים!" אין
 איבערזעצונג אויף דער רוסישער שפּראַך.

פֿאַר זיינע לערערס אין דיכטונג האַלט זיסי לייב קוויטקאַן,
 פּרץ מאַרקישן, שמואל האַלקינען, איציק פֿעפֿערן, משה טייפֿן
 - אַ רעפּרעזענטאַטיווע און גאַנץ פֿאַרשידנאַרטיקע רשימה.
 אויף דעם איז ער אָבער זיסי ווייצמאַן, פֿדי צונויפֿקלייבן אַ
 קאָליריקן פּאַזל פֿון זיין אייגענער דיכטונג ניט בלויז פֿון
 אונטערגעהערטע געשפּרעכן, גאַסן-סצענעס, קינדהייט
 דערינערונגען, נאָר אויך פֿון אַ טיפֿן ברונעם, וואָס איז פֿול

מיט מיס-חיים פֿון אונדזער מאַמע-לשון און אונדזער געשיכטע...

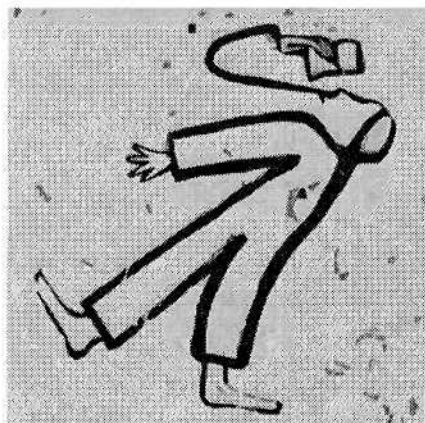
אין 2006 אין דער ווייטער סאַמאַרע, אויפֿן ברעג פֿון דער וואַלגע, האָט ער סוף-כל-סוף אויפֿגענומען דעם וויכטיקן באַשלוס - אָנגעהויבן פּאַקעווען די טשעמאַדאַנען. צוויי זינע זין לעבן שוין פֿון לאַנג אין ארץ-ישראל. און זינע צוויי ברידער זינען אויך דאָ. און שוין אַ פֿערטל יאָרהונדערט וווינט דאָ זיין "פּערסאָנאַלער" איבערזעצער. ווידער - די זעלבע "ייִדישע אַריפֿמעטיק"... בקיצור, אין מיי 2007 איז ער געקומען צו פֿליען אין דעם לאַנד און האָט זיך באַזעצט אין באַרשע - דאָרט, וווּ שוין אַ לאַנגע צייט וווינען זינע ברידער.

אין באַראָקן און קאַזאַרמעס פֿון טשעגדאָמין, סוואָבאַדני און פֿון אַנדערע סטאַנציעס פֿון דער בייקאַל-אַמורער מאַגיסטראַל, אין מיין ביראָבידזשאַנער קיך און אין זיין סאַמאַרער דירה פֿלעגט דער אָפֿיציר פֿון דער סאָוועטישער אַרמיי און דער ייִדישער דיכטער זיסי ווייצמאַן זיך צוועצן צום טיש און דראַקען עפעס פֿון רעכטס אויף לינקס. צו מאַל פֿלעגט ער קוקן אין פֿענצטער, רייכערן זיין אומענדלעכע ציגאַרעט אָן פֿילטער און ווידער דראַקען זינע פּאַעטישע שורות.

זיין ערשט ייִדיש ליד האָט זיסעלע אָנגעשריבן אין 1969, און דאָ, אויף דער ערד פֿון ישראל, האָט די מוזע זיך אַראָפּגעלאָזט אויף זינע אַקסלען מיט פֿערציק יאָר שפּעטער, אין 2009. און זיין עיקרדיק ליד, גלייב איך, איז נאָך אין דער צוקונפֿט.

לעאָניד שקאָלניק

ירושלים, מערץ 2016

ביבליאָטעק פֿון דער היינטיקער יידישער ליטעראַטור

ISBN 978-965-7094-94-5

9 789657 094945

